

Nr 248.

Av herr **Bergman**, *angående ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk.*

Vid 1927 års riksdag väcktes av Värmlands representanter motioner i båda kamrarna angående Kristinehamns realskolas utbyggande till fullständigt högre allmänt läroverk genom inrättande därstädes av ett samgymnasium. Framställningen stöddes, icke blott av staden Kristinehamns representativa myndigheter, utan även av Värmlands länsstyrelse och Karlstads domkapitel. Länsstyrelsen i Karlstad yttrade redan i sitt utlåtande om skolkommissionens förslag: »Vad Kristinehamns stadsfullmäktige anfört är enligt K. B. s uppfattning grundat på bärande skäl och håller förty K. B. för sin del före, att de synpunkter som där gjorts gällande äro förtjänta av synnerligt beaktande.» Domkapitlet påpekade särskilt den missproportion, i vilken Karlstads stift stode i jämförelse med andra till yttinnehåll och folkmängd jämnställda landsdelar i avseende på högre bildningsanstalter.

Riksdagen avslög visserligen ovannämnda motion år 1927, men i första kammaren skedde detta med endast knapp majoritet, och försvararen av särskilda utskottets majoritets avslagsyrkande, herr Olof Olsson, förklarade sig anse de skäl, som anförts för motionen, mycket beaktansvärda, och han tillade: »därför är det för mig en i viss mening ganska obehaglig situation, då jag som representant för utskottet måste yrka bifall till utskottets hemställan.» Frågan måste anses ha fallit framåt.

Kristinehamns stad har nu förnyat sin alltsedan 1922 förda aktion, och skolöverstyrelsen har i avgivet yttrande till Kungl. Maj: t angående stadens petition bl. a. yttrat: »Den av staden Kristinehamn förebragta utredningen visar, att ett gymnasium i denna stad är behöfligt och att detsamma kunde bli av mycket stor betydelse för hela östra Värmland och angränsande delar av Närke.» Skolöverstyrelsen antyder, att även, oavsett tillkomsten av ett högre flickläroverk i Karlstad, ett högre samläroverk kan bära komma till stånd i Kristinehamn genom därvarande stora realskolas utbyggande med gymnasium. Dock föreslår styrelsen icke för närvarande någon Kungl. Maj: ts åtgärd. Departementschefen, som delar skolöverstyrelsens sympati för tanken på ett fullständigt läroverk i Kristinehamn, tillstyrker emellertid att därmed måtte få tillsvidare anstå.

I östra Värmland kan man däremot icke dela denna mening. Ett stort

antal uttalanden till förmån för läroverket ha gjorts av kommunerna därstädes och i Karlskoga bergslag.

Mången anser, att Kristinehamns läroverks utbyggande är en viktigare angelägenhet än upprättandet av ett högre flickläroverk i Karlstad, där utrymmet på det gamla allmänna läroverkets gymnasium ännu lämnar gott tillfälle till anslutning även för de få kvinnliga lärjungar, som önska avlägga studentexamen, och där för den högre flickskolebildningen för övrigt finnes en framstående enskild läroanstalt, vilken ju lätt kunde omformas till en kommunal flickskola.

Utan att för egen del taga ställning mot flickläroverket i Karlstad, vilket, om det bleve organiserat i överensstämmelse med Karlstads stadsfullmäktiges särskilda önskemål, vilka sammanfalla med dem jag i en annan motion gjort gällande, torde ha en stor uppgift att fylla, tillåter jag mig, oberoende härav, att förnya den av mig m. fl. vid 1927 års riksdag väckta motionen angående utvidgande av Kristinehamns realskola till fullständigt läroverk och yrkar, i det jag hänvisar till den då förebragta utredningen och till vad här ovan anförts,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86 ville för sin del besluta, att realskolan i Kristinehamn successivt från och med höstterminen 1931 måtte utvidgas till ett högre allmänt läroverk med två gymnasiallinjer, ett fyraårigt latingymnasium och ett treårigt realgymnasium, båda med tillträde för både manliga och kvinnliga lärjungar, under förutsättning att kommunen åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler med därtill hörande utrustning samt bostad eller hyresersättning åt rektor.

Stockholm den 27 februari 1929.

J. Bergman.

I motionens syfte instämmer:

J. Sandén.

Bilaga I.

Till KONUNGEN.

Vid behandlingen av Kungl. Maj: ts proposition i skolfrågan vid 1927 års riksdag väckte representanterna för Värmland jämte några andra riksdagsmän motion om inrättande av ett samgymnasium i Kristinehamn. Motionen avstyrktes visserligen av utskottet, men en ej obetydlig minoritet avgav reservation med hemställan »om utredning angående nytt gymnasium i Värmland och att, om Kungl. Maj: t finner omständigheterna det påkalla, förslag måtte framläggas för riksdagen om utvidgande av Kristinehamns realskola till högre allmänt läroverk».

Huru starkt motiverad framställningen om ett gymnasium i Kristinehamn i verkligheten är, framgår av ett yttrande av hr Olof Olsson, som i första kammaren förde utskottets talan, då han bl. a. yttrade, »att han fann reservanternas yrkande så riktigt, att det kändes tråkigt för honom att nödgas yrka bifall till utskottets avslagsyrkande». Detta bifölls dock med 52 röster mot 41. Herr Rydén yrkade i andra kammaren avslag på reservationen med bl. a. den motiveringen, att »det vore ett allt för bryskt brytande mot praxis, om man på grund av enskild motion skulle inrätta ett statligt gymnasium».

Emellertid torde riksdagen funnit, att Värmland i angivna avseende vore alltför styvmoderligt behandlat, då riksdagen beslöt hos Kungl. Maj: t begära utredning om inrättande av högre läroverk för flickor bl. a. i Karlstad.

Stadsfullmäktige i Kristinehamn, som omöjligt kunna finna, att inrättande av ytterligare ett gymnasium i Karlstad och alltså en fortsatt koncentrerings av gymnasieanstalterna för en så vidsträckt — c: a 20,000 kvkm. — och folkrik — nära 300,000 inv. — landsdel som Värmland till en enda plats, då dylika undervisningsanstalter böra bli till möjligt största gagn för möjligt största område och ej i första hand för endast viss del av området, ingingo därför för ett år sedan till Eders Kungl. Maj: t med underdånig hemställan, att Eders Kungl. Maj: t täcktes, samtidigt med den av riksdagen begärda utredningen angående högre flickläroverk bl. a. i Karlstad, även låta utreda den frågan, huruvida ej ett samgymnasium i Karlstad och ett dylikt i Kristinehamn skulle vara en för värmländska befolkningens vidkommande i allmänhet lämpligare och i allo riktigare lösning av denna fråga än ett goss-gymnasium och ett flickgymnasium i Karlstad. Lämpligheten av den av Kristinehamns stadsfullmäktige påyrkade lösningen understöddes av enhälliga och ivriga instämmanden av kyrkostämmorna i östra Värmlands och Karlskoga bergslags socknar, en socken i norra Västergötland samt lärarekollegiet vid Karlskoga samrealskola. Eders Kungl. Maj: t remitterade frågan till skolöverstyrelsen för att tagas i övervägande vid uppgörande av den av riksdagen begärda planen för inrättande av högre flickläroverk. Sedan stadsfullmäktige och läroverkskollegiet i Karlstad avgivit yttrande i frågan, varvid stadsfullmäktige avstyrkte ett samgymnasium i Kristinehamn och läroverkskollegiet som sin mening uttalade, att ett gymnasium i Kristinehamn »endast vore av godo», men att detta ej borde förhindra upprättandet av ett högre flickläroverk i Karlstad, samt slutligen läroverkskollegiet i Kristinehamn i ett på grund av remiss avgivet yttrande bemött de anförda skälen mot samt ytterligare motive-

rat kravet på ett samgymnasium i Kristinehamn, har skolöverstyrelsen i sitt nu avgivna utlåtande utan någon ny utredning eller bärande motivering föreslagit inrättande av ett högre läroverk för flickor i Karlstad. Överstyrelsen har endast uttalat »att det ej torde vara lämpligt frångå tanken på inrättande av ett dylikt läroverk i Karlstad». Överstyrelsen kan å andra sidan ej förneka, att den förebragta utredningen visar, att ett gymnasium i Kristinehamn är behöfligt och att detsamma kunde bli av stor betydelse för hela östra Värmland och angränsande delar av Närke. Under sådana förhållanden synes det överstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida icke oavsett tillkomsten av ett högre flickläroverk i Karlstad, ett högre samläroverk bör komma till stånd i Kristinehamn. Då emellertid frågan härom icke nödvändigtvis behöver lösas i samband med frågan om inrättande av ett högre flickläroverk i Karlstad och för övrigt tarvar en mera ingående utredning, än vad överstyrelsen för närvarande kan åvägabringa, anser sig överstyrelsen böra föreslå, att den ifrågasatta framställningen icke för närvarande måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj: ts åtgärd.

Var är den jämförande utredning i frågan, som Kristinehamns stadsfullmäktige i sin underdåniga framställning anhållit måtte få föregå andra åtgärder? Var är utredningen om och bevisen för att gymnasiet i Karlstad ej kan bereda nödigt utrymme även för flickor? Vilken mera ingående utredning tarvas i fråga om ett samgymnasium i Kristinehamn, då överstyrelsen själv erkänner, att den av staden Kristinehamn redan förebragta utredningen visar, att ett gymnasium i denna stad är behöfligt? Och varför har överstyrelsen i motsatt fall ej vidtagit åtgärder för att införskaffa den ytterligare utredning, som överstyrelsen ansett behöflig?

Beträffande gymnasiets i Karlstad möjlighet att för närvarande bereda plats för flickor, tillåta vi oss hänvisa till nedanstående tablå, upprättad enligt läroverkets katalog för innevarande hösttermin.

Lärjungarnas fördelning vid gymnasiet i Karlstad höstterminen 1928.

	varav från Kristinehamns lärj.-område		Kvar i Karlstad om de senare bortgå	
	g.	fl.		
L IV	15	+ 0 = 15	0 + 0 = 0	15
R IVa	15	+ 0 = 15	1 + 0 = 1	14
R IVb	13	+ 1 = 14	1 + 0 = 1	13
L III	27	+ 1 = 28	3 + 0 = 3	25
R III	23	+ 0 = 23	2 + 0 = 2	21
L II	19	+ 6 = 25	2 + 1 + 3	22
R II	25	+ 0 = 25	5 + 0 = 5	20
L I ¹	20	+ 8 ¹ = 28	2 + 5 = 7	21
R I ²	13	+ 3 ² = 16	2 + 2 = 4	12
	Summa 170 + 19 = 189		18 + 8 = 26	163

Nära 40 % (72 st.) äro från Karlstads stad och 9 % (17 st.) från Kristinehamns stad samt endast 9 st. från Kristinehamns samrealskolas återstående lärjungeområde.

Alltså 13.2 % från Kristinehamns lärjungeområde.

Av flickorna äro drygt 42 % från Kristinehamns lärjungeområde.

¹ Av dessa ingen från Karlstads stad men 3 från Kristinehamns stad.

² Av dessa 1 från Karlstad, 1 från Kristinehamn och 1 från Karlskoga.

Såsom av denna tablå framgår, skulle ett samgymnasium i Kristinehamn f. n. åstadkomma en avlastning vid gymnasiet i Karlstad, som sannolikt skulle bereda utrymme för det antal flickor, som torde få anses motsvara behovet av platser för dessa i Karlstad. *Därtill kommer, att enligt omorganisationsplanen en ny latinring (3-årig) skall upprättas vid gymnasiet i Karlstad fr. o. m. höstterminen 1929.* Då ovanstående statistik för innevarande läsår giver tydligt bevis för vad man hade anledning förmoda, att nämligen flickorna huvudsakligen välja latinlinjen, torde alltså utrymmet för flickorna bliva fullt tillräckligt vid gymnasiet i Karlstad under avsevärd tid framåt, om nämligen ett samgymnasium i Kristinehamn komme till stånd, varför under ovan angivna förutsättning behov av högre flickläroverk i Karlstad ej torde komma att föreligga under närmaste tiden. Läroverkskollegiet i Karlstad har, som förut nämnts, i sitt yttrande uttalat, att »en avlastning till ett nyinrättat gymnasium i Kristinehamn endast vore av godo»; och skolöverstyrelsen säger, att »den förebragta utredningen visar, att ett gymnasium i denna stad (Kristinehamn) är behöfligt». Under sådana förhållanden synes det oss vara den enda rimliga och riktiga lösningen av frågan, att samgymnasiet i Kristinehamn i första hand upprättas och att ett högre flickläroverk i Karlstad kommer till stånd först då det visat sig att ett verkligt behov därav föreligger.

På grund av vad här anförts och med hänvisning till föregående yttranden och motiveringar tillåta vi oss i underdånighet hemställa, att frågan om ett samgymnasium i Kristinehamn i första hand måtte tagas i nådigt beaktande och att denna fråga måtte få en positiv lösning snarast möjligt.

Kristinehamn den 20 november 1928.

Underdånigst

På Stadsfullmäktiges i Kristinehamn vägnar:

V. Th. Landorf.

Oscar Johansson.

O. Helling.

Bilaga II.

I sammanhang med behandlingen vid innevarande års riksdag av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet väckte representanterna för Värmland m. fl. i riksdagens båda kamrar lika lydande motioner om inrättande av ytterligare ett gymnasium i Värmland och att detta i så fall borde förläggas till Kristinehamn. Motionens behandling i utskott och riksdag ledde visserligen ej till det resultat, som motionen avsåg, men den synnerligen starka motivering för ytterligare ett gymnasium i Värmland, som i motionen framfördes, torde givetvis i ej oväsentlig grad ha medverkat till utskottets förslag och sedermera även riksdagens beslut, att anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning framlägga en plan för inrättande av högre flickläroverk bl. a. i Karlstad.

Det kan nu möjligen synas, som om Värmlands fordran på en gynnsammare behandling skulle bli fylld genom ett eventuellt inrättande av ett högre flickläroverk i Karlstad. Men ett noggrannare inträngande i frågan och dess konsekvenser synas oss oförtydligt visa, att de fördelar Värmland därigenom skulle vinna äro rätt så begränsade och ingalunda kunna mäta sig med dem, som den ovannämnda motionen avsåg att utvinna.

Vid upprättande av en ny statens institution av vad slag det vara må bör den givetvis så förläggas, att den kommer att på bästa möjliga sätt bli till gagn för möjligast största antal individer, utan att därigenom institutionens verksamhet förryckes eller kostnaden i någon avsevärdare grad ökas. Då det gäller att bereda möjlighet för ungdomen att utnyttja de fördelar som ett gymnasium erbjuder kan det ej vara till fördel, särskilt ej för de ekonomiskt mindre välsituerade begåvningarna, utan tvärtom till avsevärt hinder, att man förlägger 2 sådana inrättningar till samma plats, särskilt då de skola tillfredsställa behovet inom ett så vidsträckt område som Värmland och med så stor befolkning. Som belysande exempel tillåta vi oss anföra, att Värmlands län — alltså fränsett Karlskoga, Degerfors och Bjurtjärns socknar — har ungefär samma ytvidd som Gävleborgs län, vilket senare nu har 2 gymnasier, förlagda till olika platser. Värmlands län har vidare 70 % större areal odlad jord och något tätare befolkning — 16 inv. per kvkm. mot Gävleborgs läns 15 per kvkm. Medräknas även Karlskoga, Degerfors och Bjurtjärns socknar, vilka höra till lärjungområdet (detta torde få anses sträcka sig ända till Laxå) blir Värmlands ställning i berörda avseende ytterligare missgynnad. Om man endast tar hänsyn till befolkningssiffran i Värmland — i det närmaste 5 % av hela rikets — borde vid proportionell fördelning av berörda undervisningsanstalter Värmland vara berättigat till 3 gymnasier, särskilt om man även tar hänsyn till de svårigheter, som de stora avstånden medföra. Här framförda fakta torde få anses icke blott väl motivera yrkande på en utökning av antalet gymnasier i Värmland utan även fordran på en decentralisation i förläggningen av dylika institutioner, på det att de må kunna bli till bästa gagn för olika delar av det vidsträckta området. Det torde ej med sakskalet kunna bestridas, att Kristinehamn har ett sådant läge och sådana goda kommunikationsförbindelser med ett vidsträckt och folkrikt område, inom sig inneslutande flera större industri- och andra befolkningscentra, att ett gymnasium där skulle på ett helt annat och betydligt effektivare sätt gagna Värmlands befolkning än ytterligare ett gymnasium i Karlstad. Av de höstterminen 1927 närvarande lärjungarna vid realskolan i Kristinehamn (251

st.) begagna sig ungefär 14 % och av Elementarläroverkets för flickor 201 elever c:a 9 % av den möjlighet, som de goda järnvägsförbindelserna åt norr, öster och väster erbjuda, att få bo i hemmet och dagligen resa till och från skolan. Härtill komma förstås sådana, som hava hemmet utom staden men begagna sig av andra snabba fortskaffningsmedel — buss, velociped etc. — för att kunna få bo i hemmet. Och samma stora fördel skulle givetvis även komma eleverna vid ett gymnasium i Kristinehamn till godo. Men förlägges det till Karlstad, måste eleverna i hela östra Värmland fullständigt gå miste om denna förmån och detta utan att den samtidigt skulle kunna komma andra till godo. Och vilken betydelse anförda omständighet måste ha såväl i ekonomiskt som i uppfostringshänseende, torde ej behöva påvisas. Genom centralisering av undervisningsanstalter måste man onödigt försvåra och i många fall omöjliggöra för mycket begåvade men mindre bemedlade ynglingar och flickor att komma i åtnjutande av en undervisning, som kunde bringa dem själva på rätt plats i livet och bereda det allmänna större möjlighet att på bästa sätt tillgodogöra sig deras intelligens och frukterna av deras verksamhet i samhället.

Men centraliseringen har även en annan betydande olägenhet, nämligen inackorderingsfrågan. Centraliserar man undervisningsanstalterna alltför mycket, måste naturligtvis tillströmningen av inackorderingsökande väsentligen ökas, och denna ökade efterfrågan måste givetvis här som eljest giva upphov till stegrade priser. Är det frågan om en storstad, och till dem kan man väl ej få räkna Karlstad med dess c:a 20,000 invånare, kan något hundratal inackorderingar mer eller mindre ej ha så stor inverkan i dylikt avseende. Men här måste förhållandet bli ett annat, särskilt som Karlstad redan förut har ett stort läroverk, ett stort seminarium etc., vilkas elever till betydande antal måste bo inackorderade eller åtminstone utom hemmet. Härtill kommer, att Karlstad hör till högsta dyrortsklassen i Värmland (F-ort), vilket naturligtvis spelar en ej oväsentlig roll i detta avseende. Att procenten inackorderad skolungdom i avsevärd mån stegras ju mindre samhället är, är ju en självklar sak, som endast konfirmeras genom statistiken. Ett studium av katalogerna för ett av de senare åren beträffande gymnasierna i nedanstående städer av olika storleksgrad visar följande procent inackorderade lärjungar av gymnasiernas hela elevantal. (Siffrorna äro naturligtvis rätt osäkra, då många okända faktorer kunna influera; men de torde dock vara så pass tillnärmelsevis riktiga, att de kunna angiva ungefärliga förhållandet, ty de obekanta faktorerna torde vara rätt så likartade på de olika platserna.) Stockholm c:a 5 % (medeltal av samtliga statsgymnasier där), Malmö (115,000 inv.) 11 %, Norrköping (58,000 inv.) 27 %, Örebro (36,000 inv.) 33 %, Karlstad (19,000 inv.) 46 % och Skara (6,000 inv.) 70 % inackorderade eller boende utom hemmet. Alltså: för stor anhopning av inackorderade inom ett samhälle med rätt så begränsade möjligheter med avseende på inackorderingsplatser måste självfallet genom en för stor efterfrågan medföra väsentligt stegrade inackorderingspriser. Detta måste i sin ordning tvinga de ekonomiskt mindre välstuerade att antingen avstå från en för dem lämplig levnadsbana eller också nöja sig med inackorderingsförhållanden av lägsta klass och alltså kanske sådana, som många gång kunna vara i både fysiskt och moraliskt avseende underhaltiga och t. o. m. skadliga. För de bättre stuerade förefinnas naturligtvis icke i samma grad dessa tvångsrisker. Sättet för dessa svårigheters och dessa riskers undanrödjande är ett så viktigt moment vid denna frågas bedömning och lösning, att det ej *kan* eller *får* lämnas obeaktat. Det måste räknas till de centralaste synpunkterna därvid. I riksdagens skrivelse — nr 262 — (sid. 33) anger riksdagen bl. a. som den nuvarande skolorganisationens brister:

»Det nuvarande skolsystemet ställer faktiskt de barn, som utgå från ekonomiskt svagare hem, i en mindre gynnsam ställning med avseende på möjligheten att erhålla högre undervisning, och

det nuvarande skolsystemet är organiserat med särskild hänsyn till städernas och de större samhällenas förhållanden men missgynnar i hög grad landsbygdens befolkning.»

Vill man nu söka eliminera bort denna utan gensägelse högst ogynnsamma situation, som vad Värmland vidkommer i alldeles särskild grad förefinnes beträffande möjlighet till gymnasiiundervisning, gör man helt säkert ej detta genom att koncentrera denna undervisning till en enda plats inom en landsända med c:a 20,000 kvadratkilometers yta och en befolkningssiffra, som närmar sig 300,000. Angivna svårigheter avlägsnas ej och avsedda fördelar vinnas ingalunda genom inrättande av 2 gymnasier på samma plats. Man måste söka erhålla en lösning, varigenom denna anhopning förekommes. Detta mål vinnes genom att förlägga ifrågavarande anstalter till olika samhällen, ty därigenom beredes större tillfälle för begåvningarna, och särskilt de mindre välsituerade bland dessa, till möjligast billiga utbildning under bättre yttre förhållanden. Ett större antal elever kunna då utan olägenhet bo i resp. hem, avståndet till läroverksstaden förkortas avsevärt för ett större antal av dem, och möjligheten till inackordering för rimligare priser utökas betydligt. De övriga samhällen, utom Karlstad, till vilka riksdagen tänkt sig förläggande av 2 gymnasier, äro alla av storleksgraden »minst omkring 30,000 invånare» — fränsett Lund, vilken som universitetsstad måste anses intaga en särställning — och dessutom äro gymnasier i dessa samhällen ej avsedda att betjäna invånarna i ett så omfattande och folkrikt område, som Värmland är. Ett gymnasium i Karlstad och ett samgymnasium i Kristinehamn är den för Värmlands invånare mest tillfredsställande lösningen, något som också tydligt framgår av den enhällighet, varmed Värmlands samtliga representanter i riksdagens båda kamrar genom sin motion i frågan vid årets riksdag gingo fram för denna lösning.

Ett givet företräde i detta fall framför organisationer med ett gymnasium för gossar och ett för flickor har organisationen med 2 samgymnasier i möjligheten av större anpassningsförmåga efter förefallande behov. Man har all anledning förmoda, att ett flickgymnasium kommer att röna mindre anslutning än gossgymnasiet, en mening som tydligen riksdagen delar att döma av proportionen mellan dessa slags gymnasier, där de beslutats inom samma stad. Vidare är det väl antagligt, att ett eventuellt flickgymnasium även i detta fall skall organiseras med en latinlinje och en reallinje. Att helt utesluta den senare är väl ej tänkbart, då därigenom den utlovade lika möjligheten för flickor och gossar skulle svikas. Men det torde vara en till visshet gränsande sannolikhet, att denna reallinje ej skulle bli så synnerligt starkt frekventerad. Om nu t. ex. gossgymnasiets reallinje ett år skulle vinna en anslutning än så mycket utöver det bestämda maximiantalet, måste överskottet avvisas, då en parallellinje ej synes kunna inrättas utan riksdagens tillstånd och någon hänvisning till det flickgymnasiet ej kan ske, huru god plats där än finnes. Gossgymnasiets överskott av elever på denna linje inom viss klass måste alltså antingen avbryta studierna eller också söka sig bort till gymnasium inom annat län. Vid en organisation åter med 2 samgymnasier inom länet kan ett dylikt eventuellt överskott vid det ena gymnasiet placeras vid det andra, om där plats finnes. Två samgymnasier komma att i praktiken kunna upptaga ett större antal elever än ett gossgymnasium och ett flickgymnasium tillsammans, även om totala antalet linjer i båda fallen är detsamma och de alltså i båda fallen teoretiskt kunna inrymma i sig samma antal elever. Det måste för den studiebegåvade ungdomen

vara en även i detta avseende påtaglig fördel med 2 samgymnasier, då ett större antal elever kan inrymmas, liksom det för staten bör ställa sig lika billigt, ja, i detta fall rent av billigare, då det ena förlades till en plats av lägre dyrortsklass. — — —

Den invändningen torde möjligen göras emot kravet på ett gymnasium i Kristinehamn, att denna stad ej själv iklätt sig några ekonomiska uppoffringar för att i likhet med några andra städer av liknande storhetsgrad skaffa sig ett gymnasium. Staden skulle således icke i handling ha uppvisat, att ett allmänt känt behov föreläge.

Till svar på en dylik invändning må följande anföras:

Kristinehamns realskola har först under de senare tio åren uppnått en sådan utveckling, att behovet av ett gymnasium gjort sig starkt känt i vidare kretsar av befolkningen. Under denna tid har den emellertid kommit att intaga ställningen såsom den största realskolan i landet utanför städerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Samtidigt som detta behov framträtt och på mångfaldiga sätt dokumenterats, ha emellertid utsikterna för staden att kunna åtaga sig de kostnader, som äro förbundna med ett kommunalt gymnasium, fullständigt omöjliggjorts genom stark skuldsättning och därav följande enorm skattestegring. Den därvid i främsta rummet verkande orsaken har varit ett krav, som kommit att påvåla Kristinehamn för tillgodoseende av ett statsintresse, nämligen de förpliktelser staden iklädde sig år 1909, då frågan om ombyggnad av Trollhätte kanal förelåg till avgörande i riksdagen. Staden förband sig då, att för säkerställande av frågans lösning inom viss tid och på visst sätt utbygga och modernisera sin hamn. Staden har lojalt fullgjort detta sitt åtagande och därigenom ådragit sig en skuldbörda, vars förräntning och amortering på grund av den rådande depressionen inom affärsvärlden och därmed sammanhängande nedgång av godstrafiken över hamnen till avsevärd del måste bestridas av de skattdragande. Men därtill kommer att staden under ett tiotal år, ända till år 1926, ägt ett privat gymnasium, som erhållit anslag av kommunen. Ehuru det i rätt stor utsträckning rekryterats utanför Kristinehamns läroverksområde, har dock procenten studerande från detta område varit så stor, att själva tillvaron av gymnasiet starkt vittnar om behovet av ett sådant. Så länge det existerade, bereddes därigenom tillfälle för realskolans och flickskolans elever med hem i staden att där fullfölja sina studier till studentexamen. Då emellertid terminsavgifterna — 550:— kr. per år — voro så höga, att de försvårade studierna för mindre bemedlade, tilldelades för en del av de anslag, som staden utbetalar till Kristinehamns praktiska skola (ägaren av gymnasiet), frielevplatser vid gymnasiet. Staden har alltså under många år understött, om icke direkt gymnasiet såsom sådant, så dock studier vid detta gymnasium. Anledningen till att staden icke kunde lämna direkta understöd till detta och sålunda rädda dess existens, var icke bristande förståelse för ett gymnasiums betydelse utan den omständigheten, att dess organisation (2-årigt latin-gymnasium) gjorde det olämpligt såsom studieväg för andra än äldre och alldeles särskilt begåvade elever. Då det på grund av sin organisationsform och den allmänna ekonomiska depressionen tvangs att upphöra för omkring två år sedan, var tiden olämplig att mitt i den allmänna skolomdaningen gripa sig an med grundandet av ett kommunalt gymnasium, även om stadens ekonomi icke, såsom förut visats, lagt betydande hinder i vägen därför.

Den omständigheten, att Kristinehamn underlåtit att offra något för ett eget gymnasium, kan således icke, sedd mot denna bakgrund, vara tillräckligt motiv för påståendet, att staden ej visat intresse och offervilja i berörda hänseende.

På grund av vad här anförts, synes det oss vara lämpligt, att man vid den föreliggande utredningen av frågan om de nya högre läroverken för flickor och särskilt vad vidkommer ett sådant i Karlstad toge hänsyn till här påvisade förhållanden. Skulle vederbörande statsmyndigheter nu vilja låta den omständigheten, att Kristinehamn ej gjort några särskilda uppoffringar för ett kommunalt gymnasium, i någon mån verka hindrande för inrättande av ett statsgymnasium i Kristinehamn, då kan man med största skäl fråga: »Vilka särskilda uppoffringar framför Kristinehamn ha de städer gjort för den högre skolundervisningen, vilka nu föreslås att eventuellt erhålla statliga flickgymnasier?» Frågan om dessa gymnasier synes, och detta med all rätt, ej bedömas efter sådana synpunkter utan från behovssynpunkten. Men därför böra ej heller synpunkter av förra slaget anläggas på frågan om gymnasium i Kristinehamn. Såväl genom här föreliggande som genom tidigare utredningar, vilka gjorts på föranstaltande av stadsfullmäktige i Kristinehamn, har rättmätigheten bestyrkts av det uttalande, som gjordes av skolkommissionen, att om utredningen visat, att allmänna läroverket i Karlstad ej skulle förmå tillfredsställa Värmlands oundgängliga behov av högre läroverk och om det följaktligen gällt att föreslå inrättande inom här förevarande del av landet av ett nytt sådant läroverk, skulle kommissionen intet haft att erinra mot att möjligheter till gymnasieutbildning redan nu beredd i Kristinehamn. Nu synes man kommit till visshet om, att ytterligare ett gymnasium är av behovet påkallat i Värmland; och då bör detta förläggas till Kristinehamn.

Avsikten med det, som här anförts, är ingalunda att på något sätt komma högre flickläroverk i allmänhet till livs och i detta fall särskilt ett dylikt i Karlstad. Vad vi med det föregående velat visa är, att, då på grund av de i omnämnda motion framförda starka motiven för ett nytt gymnasium i Värmland, riksdagen synes ha blivit övertygad om det fullt berättigade i kravet på ett sådant, detta nya gymnasium ej bör förläggas till samma plats, där det förut finnes ett dylikt, utan att den värmländska befolkningens intressen i nämnda avseende tillgodoses på ett vidsträcktare och betydligt mera effektivt sätt genom den organisation av gymnasierna i Värmland, vad beträffar såväl deras form som förläggning, för vilken vi anse oss här ha framfört mycket välgående motiv.

	Yt- vidd kvkm.	Odlad jord kvkm.	Folk- mängd	Antal gym- nasier och lyceer		Ytvidd per gymnasium el. lyceum	Odlad jord per gymna- sium el. lyceum	Antal invånare per gymnasium eller lyceum		Antal real- skolor in- klusive de högre läro- verken	Antal real- skolor per gymnasium
				Enl. riks- dagens beslut	Om de 9 högre flick- skolorna inrät- tas			Enligt riksdagens beslut	Om de 9 högre flick- skolorna beslutas		
						(Om ytterligare 9 högre flickskolor in- rättas)	(Om ytterligare 9 högre flickskolor in- rättas)				
Stockholms stad och län	7,877	1,680	676,000	L. 7 + 1	7 + 1	985	210	84,500	84,500	12	1 ⁵ / ₇
Uppsala län	5,313	1,570	139,000	1 + 1	2 + 1	2,656 (1,771)	785 (523)	69,500	46,300	2 (3)	2 (1 ¹ / ₂)
Södermanlands län	6,811	1,840	193,000	3	3	2,270	613	64,300	64,300	4	1 ¹ / ₃
Östergötlands län	11,049	2,630	308,000	2	4	5,524 (2,762)	1,315 (660)	154,000	77,000	6 (8)	3 (2)
Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län	32,972	4,480	621,000	5	6	6,496 (5,495)	896 (747)	124,200	103,500	15 (16)	3 (2 ² / ₃)
Blekinge län	3,039	640	149,000	1	1	3,039	640	149,000	149,000	4	4
Kristianstads och Malmöhus län	11,303	6,040	737,000	8 + 1	9 + 1	1,256 (1,130)	671 (604)	81,900	73,700	22 (23)	2 ² / ₄ (2 ² / ₅)
Hallands län	4,922	1,480	150,000	1	1	4,922	1,480	150,000	150,000	4	4
Göteborgs, Älvsborgs och Skaraborgs län	26,257	6,690	984,000	7 + 2	8 + 2	2,917 (2,626)	743 (669)	109,300	98,400	21 (22)	3 (2 ² / ₄)
Värmlands län + Karlskoga, Degerfors och Bjurtjärns socknar	19,979	2,100	292,000	1	2	19,979 (9,989)	2,100 (1,050)	292,000	146,000	7 (8)	7 (4)
Örebro län - Karlskoga, Degerfors o. Bjurtjärns socknar	8,479	1,530	202,000	1	2	8,479 (4,239)	1,530 (765)	202,000	101,000	3 (4)	3 (2)
Västermanlands och Kopparbergs län .	36,771	2,750	326,000	2	3	18,385 (12,257)	1,375 (917)	163,000	108,700	11 (12)	5 ¹ / ₂ (4)
Gävleborgs län	19,728	1,160	273,000	2	2	9,864	580	136,500	136,500	5	2 ¹ / ₂
Västernorrlands län	25,532	980	270,000	2	2	12,766	490	135,000	135,000	5	2 ¹ / ₂
Jämtlands län	51,734	680	136,000	1	1	51,734	680	136,000	136,000	2	2
Västerbottens län	58,935	930	188,000	1	1	58,935	930	188,000	188,000	2	2
Norrbottens län	105,520	490	188,000	1	1	105,520	490	188,000	188,000	7	7
Gotlands län	3,160	780	56,000	1	1	3,160	780	56,000	56,000	1	1
Summa	439,381	38,450	5,988,000	47 + 5	56 + 5	8,449 (7,203)	740 (630)	115,154	98,280	133 (142)	3 (2,54)
						= medeltal	= medeltal	= medeltal	= medeltal		= medeltal